

URMĂRILE PREJUDICIABILE ALE PSEUDOACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR: PROBLEME DE INTERPRETARE ȘI ÎNCADRARE

Nina SÎRBU

Catedra Drept Penal și Criminologie

The offense regarded by the 242nd article of the Penal Code of Moldova results necessarily in causing a criminal damage. Therefore, the determination of criminal consequences of false entrepreneurial activity is a priority not only for the reason to capture the actual degree of social danger of the act, but especially for assessing the scope of criminal liability. That is why in this study we focused on identifying features of the legal nature and content of the 242nd article of the Penal Code of Moldova.

The taken exegesis, allowed us to conclude that the false entrepreneurial activity and its consequences are not related by a causal link, but thought a functional one. For these reasons, we put forward arguments on inadmissibility of the current content of the 242nd article of the Penal Code of Moldova, and proposed solutions to improve the quality of this norm.

Una dintre fațetele faptelor prejudiciabile incriminate în Capitolul X al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova este cauzarea de daune, ce apare pe post de urmare prejudiciabilă, constituind semnul obligatoriu al laturii obiective. Nu face excepție de la această realitate nici componența infracțiunii de la art.242 CP RM – „Pseudoactivitatea de întreprinzător”.

Fiind prin excelență o infracțiune de rezultat, determinarea consecințelor infracționale ale pseudoactivității de întreprinzător devine o activitate prioritară nu doar pentru surprinderea gradului de pericol social concret al faptei, dar mai cu seamă pentru stabilirea întinderii răspunderii juridice. Această abordare implică următoarea explicație: lipsa urmării prejudiciabile concretizate în daune în proporții mari nu va reclama răspunderea penală, dar nici cea contravențională, dat fiind faptul că în Codul contravențional al Republicii Moldova [1] nu există nici o normă complementară în raport cu infracțiunea de pseudoactivitate de întreprinzător. Deci, în măsura în care determinarea consecințelor infracționale ale pseudoactivității de întreprinzător trebuie să constituie obiectul unei probațiuni complexe, demersul nostru științific va fi orientat spre identificarea particularităților naturii juridice și a conținutului urmării imediate a faptei prevăzute la art.242 CP RM.

Ab initio, remarcăm că, spre deosebire de alte componente de infracțiune, ca, de exemplu, cea de la art.327 CP RM, în conținutul variantei-tip al căreia se uzează de un semn estimativ al consecințelor infracționale, desemnate prin formula „daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”, în cazul infracțiunii de pseudoactivitate de întreprinzător legiuitorul a cuantificat consecința infracțională, raportând-o la valoarea pagubei pricinuite exprimate în bani, care la momentul săvârșirii infracțiunii depășește 2500 u.c., adică 50000 lei; or, locuțiunea „proporții mari” nu poate avea alt înțeles decât cel care este stipulat la art.126 CP RM.

De remarcat că daunele în proporții deosebit de mari nu au relevanță juridico-penală pentru infracțiunea de pseudoactivitate de întreprinzător. Aceasta deoarece legiuitorul a omis să insereze anumite variante agravate la art.242 CP RM, care să asigure o diferențiere a răspunderii penale în dependență de quantumul daunelor cauzate. Din aceste rațiuni, suntem de acord cu opinia, potrivit căreia producerea de daune în proporții deosebit de mari poate fi luată în considerație doar la individualizarea pedepsei [2].

Dacă la determinarea parametrilor valorici ai urmărilor prejudiciabile nu apar careva semne de întrebare, atunci, în lipsa unei prevederi exprese asupra conținutului daunelor cauzate la care face referire legiuitorul, în literatura de specialitate s-au învederat adevărate dispute doctrinare în legătură cu acest subiect. O primă astfel de dispută se referă la caracterul valorilor lezate. În speță, s-a ridicat întrebarea dacă la aprecierea urmărilor prejudiciabile produse prin săvârșirea infracțiunilor economice trebuie să se rețină și prejudiciul moral.

Considerăm că însăși natura juridică a prejudiciului moral ne dovedește inadmisibilitatea luării lui în considerație la calcularea daunelor cerute de lege. *In concreto*, bazându-ne pe faptul că prejudiciul moral nu este cuprins de sfera de percepție a făptuitorului, deci nu este conștientizat, ar fi alogic, dar și ilegal, de a-l reține la calificare, de vreme ce în cazul pseudoactivității de întreprinzător se acționează cu intenție directă. Ne-o dovedește scopul special inserat în dispoziția art.242 CP RM, și anume – scopul acoperirii genurilor de activitate

ilicită. Astfel, potrivit prevederilor art.17 CP RM, în cazul infracțiunilor săvârșite din intenție făptuitorul trebuie să prevadă urmările prejudiciabile. În lipsa unei previzibilități a prejudiciului moral, dauna cauzată în contextul art.242 CP RM nu poate avea decât o natură patrimonială, de altfel ca și în cazul tuturor infracțiunilor economice. Iată de ce nu putem fi de acord cu opinia acelor autori [3] care includ în conținutul urmărilor prejudiciabile ale acestei infracțiuni și daunele nepatrimoniale.

În alt context, pornind de la faptul că prejudiciul patrimonial vizează două elemente componente: prejudiciul efectiv cauzat și venitul ratat, urmează să răspundem la întrebarea dacă ambele aceste elemente trebuie luate în considerație la calcularea cuantumului prejudiciului patrimonial. În literatura de specialitate majoritatea autorilor consideră că atât prejudiciul efectiv cauzat, cât și venitul ratat reprezintă parte integrantă a conținutului consecinței infracționale [4]. Dimpotrivă, alți autori [5] exclud din conținutul urmărilor infracționale ale faptelor prejudiciabile care atentează asupra economiei naționale venitul ratat, invocând că acestea se compun exclusiv din prejudiciul patrimonial efectiv, exprimat atât în pierderi, cât și în deteriorare de bunuri.

Pentru a găsi o soluție întemeiată, întâi de toate vom dezvălui esența elementelor consemnate. Pornind de la faptul că prejudiciul patrimonial ține în principal de domeniul dreptului civil, nu putem neglija conținutul legal al acestuia dat de prevederile legii civile. A și demonstrat-o profesorul S.Brînză în contextul abordării infracțiunilor contra patrimoniului, afirmând: „... normele penale se prezintă ca norme de referire, adică drept norme incomplete, ce se completează împrumutând anumite elemente din normele de drept civil. Completându-se în acest mod, normele penale își subordonează conținutul elementelor normei civile complinitoare, devenind dependente de acestea” [6].

Astfel, conducându-ne de prevederile alin.(2) art.14 din Codul civil al Republicii Moldova [7], dar, în același timp, racordând semnificația atribuită acesteia dintr-o perspectivă juridico-penală, considerăm că prima componentă a prejudiciului patrimonial al pseudoactivității de întreprinzător – prejudiciul efectiv – include valoarea exprimată în bani cu care s-a micșorat patrimoniul victimei (prin scăderea activului ori prin creșterea pasivului) din cauza neexecutării unei obligații a făptuitorului în proporție echivalentă majorării activului sau micșorării pasivului făptuitorului.

Cea de-a doua componentă a prejudiciului patrimonial al pseudoactivității de întreprinzător – venitul ratat – presupune: neobținerea unor foloase patrimoniale de către victimă ca efect al trecerii ilegale în folosul făptuitorului sau al reținerii ilegale de către făptuitor a acelor obiecte ale circuitului civil, pe care el trebuia să le transmită; lipsa sporirii patrimoniului victimei, deși acesta putea și trebuia să sporească dacă nu ar fi fost comise fapte prejudiciabile. Reieșind din această interpretare, nu există teme de a exclude venitul ratat din conținutul urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de pseudoactivitate de întreprinzător, deoarece însăși esența relațiilor sociale economice este prefigurată de existența unui circuit de bunuri și servicii, axat pe producerea, repartizarea, schimbul și consumul bunurilor și serviciilor patrimoniale.

În același timp, luarea în considerație a veniturilor ratate la calcularea daunelor în proporții mari în contextul art.242 CP RM este condiționată de asigurarea unei corelații dintre posibilitate și realitate. Astfel, este absolut fondată opinia, potrivit căreia, la determinarea mărimii beneficiului ratat trebuie să reieșim din condițiile reale ale circuitului civil și să nu invocăm presupuneri cu privire la veniturile eventuale [8]. În concluzie, la calcularea mărimii veniturilor ratate trebuie să se țină cont de realitatea acelor venituri pe care victima presupunea că le va obține în condiții tipice de funcționare a pieței, asupra cărora nu influențează circumstanțele imprevizibile. De aceea, are dreptate S.Timofei când afirmă, în legătură cu o altă infracțiune economică, și anume – limitarea concurenței libere (art.246 CP RM), că „important este ca, în ipoteza cauzării veniturilor ratate, să se respecte regula previzibilității legii penale” [9]; în caz contrar, riscăm să intrăm în contradicție cu jurisprudența CEDO în materie [10].

Schimbând vectorul de investigație, sesizăm că, reieșind din litera legii, adică din dispoziția art.242 CP RM, urmarea imediată pe care am analizat-o mai sus trebuie să constituie rezultatul faptei prejudiciabile de creare de întreprinderi însoțită de nedesfășurarea activității de întreprinzător sau bancare. La prima vedere, nimic ieșit din comun; or, desemnând consecințele infracționale printre semnele obligatorii ale laturii obiective, componenta infracțiunii este una materială, iar din această constatare se impune condiția *sine qua non* ca între faptă și consecință să existe și o legătură de cauzalitate. Dar, poate oare crearea unei întreprinderi, prin ea însăși, chiar și nedesfășurând activitate de întreprinzător sau bancară, să cauzeze daune în proporții mari? Desigur că nu. Dimpotrivă, crearea de întreprinderi este o activitate prin care se aduce profit statului. O vom demonstra prin prisma alin.(1) art.4 al Legii privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și întreprinzătorilor

individuali, nr.220 din 19 octombrie 2007 [11], potrivit căruia înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali se efectuează contra unei sume de 250 de lei pentru persoanele juridice și de 54 lei pentru întreprinzătorii individuali. Pe lângă aceasta, mai există și alte servicii prestate de către Camera Înregistrării de Stat în legătură cu înregistrarea. Bunăoară, potrivit anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea tarifelor la serviciile cu plată, prestatate de Î.S. „Camera Înregistrării de Stat”, nr.926 din 12.07.2002 [12], taxa pentru perfectarea documentelor de constituire pentru înregistrarea de stat variază între 108 și 306 lei.

Iată de ce, *de facto* nu poate să existe o legătură de cauzalitate dintre crearea întreprinderii și daunele în proporție de 2500 u.c. În realitate însă, consecința infracțională desemnată de locuțiunea „daune în proporții mari” este rezultatul desfășurării unuia dintre genurile de activitate de întreprinzător ilicite. Însă legiuitorul, prin formularea sa, lasă fără relevanță juridico-penală atingerea scopului infracțional. De aceea, între crearea pseudoîntreprinderii și survenirea consecințelor există nu o legătură de cauzalitate, dar o legătură de funcționalitate. *In concreto*, condiția prefigurată de acțiunea de creare de întreprinderi, însoțită de inacțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător sau bancare, nu este susceptibilă să favorizeze producerea efectului, adică a daunelor în proporții mari. Tocmai din aceste rațiuni, suntem de acord cu autorii [13] care susțin că aplicarea acestei norme este contraindicată în actuala redacție, dat fiind imperfecțiunile substanțiale de care suferă incriminarea.

Surprinderea acestei carențe a generat diverse soluții doctrinare de racordare a normei de incriminare la realitatea economică, pe care le putem împărți convențional în două categorii, și anume:

- consacrarea unei componente formale;
- păstrarea componentei materiale, însă modificarea conținutului dispoziției normei incriminatorii.

Nu putem să nu remarcăm că în literatura de specialitate au existat și opinii privind dezincriminarea normei ce prevede răspundere penală pentru activitatea de întreprinzător fictivă [14]. Cu referire la inoportunitatea abrogării art.242 CP RM, am adus argumentele de rigoare într-un alt studiu [15], motiv din care vom trece la analiza soluțiilor de înlăturare a impedimentelor în aplicarea răspunderii penale pentru pseudoactivitatea de întreprinzător.

Adepții consacrării unei componente formale pledează pentru excluderea din textul legii a consecinței infracționale. Se explică că componenta art.242 CP RM ar fi mai lejer aplicabilă dacă ar fi fost formală, prin aceasta incriminându-se anume fapta de creare fictivă a unor întreprinderi indiferent de dauna provocată [16]; deci, vom fi scutiți de necesitatea de a demonstra de fiecare dată daunele în proporții mari cauzate cetățenilor, organizațiilor ori statului [17]. Mai mult ca atât, autorul rus U.V. Pașințeva [18], pe lângă acest din urmă argument de raționalizare a consacrării componentei formale, invocă și soluționarea problemei privind identificarea legăturii de cauzalitate, precum și înlăturarea polemicii cu privire la forma vinovăției, deoarece, afirmă dânsa, componentele formale presupun doar intenția directă. În legătură cu ultimul argument invocat, nu putem să nu remarcăm că în măsura în care legiuitorul deja a instituit un scop special al infracțiunii, nu se mai pune problema dacă pseudoactivitatea de întreprinzător poate fi comisă cu intenție indirectă. Or, are dreptate V.Ciocele când afirmă: „Ori de câte ori scopul caracterizează intenția, anume – prin inserarea acestuia, explicat sau implicit, în norma de incriminare, avem de-a face cu o intenție directă calificată” [19].

Într-un final, nu putem să ne aliniem opțiunii de a consacra pseudoactivitatea de întreprinzător după tipul componentelor formale, de vreme ce însăși consecința infracțională atribuie faptei descrise la art.242 CP RM caracter infracțional. Aceasta deoarece considerăm alogic de a atribui caracter penal faptei de creare de întreprinderi, înființate în condiții de legalitate, chiar și în ipoteza în care nu s-ar desfășura activitatea de întreprinzător sau bancară prevăzută în actele de constituire. În caz contrar ne-am afla într-o serioasă contradicție cu însuși conceptul de infracțiune consacrat la alin.(1) art.14 CP RM și, implicit, cu întreaga ordine de drept, deoarece este evident că înregistrarea de stat a unei întreprinderi nu poate fi catalogată ca faptă prejudiciabilă. În speță, pericolul social ar decurge din scopul pe care îl urmărește făptuitorul – acoperirea unor genuri de activitate de întreprinzător ilicite. Însă, tragerea la răspundere penală pentru urmărirea unui scop, care însă nu a fost materializat într-o faptă, presupune de fapt sancționarea pentru existența unei idei. Deci, această soluție ni se prezintă ca una defectuoasă, de vreme ce se neglijează principiul dreptului penal substanțial *cogitationis poenam nemo patitur* (adică gândul nu se pedepsește).

Pentru a ne cimentea dezacordul cu consacrarea pseudoactivității de întreprinzător după tipul componentelor formale, ne vom prevala de experiența legislativă a Bielorusiei. Dacă, potrivit Codului penal al Republicii

Belarus în redacția din 29.12.1960 [20], componența de desfășurare a activității de întreprinzător fictive (art.150-1 [21]) era formală, atunci în Codului penal al Republicii Belarus în redacția din 09.07.1999 [22] este consacrată deja o componență materială (art.234). Probabil, legiuitorul bielorus a conștientizat că simpla creare de întreprinderi, fără intenția de a desfășura activități ce decurg din actele de constituire, chiar și urmărindu-se un scop ilegal, nu poate să atingă pragul de gravitate al unei infracțiuni.

Cea de-a doua soluție de perfecționare a cadrului incriminator în materie de pseudoactivitate de întreprinzător – păstrarea componenței materiale, însă modificarea conținutului dispoziției normei incriminatorii – este privită distinct. Bunăoară, autorul rus S.A. Jovnir [23] polemizează asupra substituirii faptei cu scopul descris în dispoziția normei astăzi în vigoare. Mai explicit, se verifică oportunitatea incriminării nu tocmai a faptei de creare de întreprinderi, dar a activității pseudoîntreprinderii, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari. Însuși autorul ajunge la concluzia că o astfel de redacție a normei este nereușită, motivându-și opinia prin apariția în legea penală a unor norme care se vor dubla reciproc. Într-adevăr, această stare de lucruri ar genera o concurență între pseudoactivitatea de întreprinzător și unele componente de infracțiune care incriminează distinct activități interzise de legislație, precum cele de la art.165, 206, 208¹, 220, 238 etc. CP RM. Prin urmare, pseudoactivitatea de întreprinzător va apărea ca un caz particular al traficului de ființe umane, traficului de copii, pornografiei infantile, proxenetismului, dobândirii creditului prin înșelăciune etc., deoarece aceste activități interzise vor fi desfășurate sub acoperirea unei întreprinderi înființate în condiții de legalitate.

În condițiile în care, afirmă S.A. Jovnir, utilizarea firmelor fictive reprezintă una dintre cele mai răspândite metode de comitere a unor infracțiuni ca: escrocheria, dobândirea creditului prin înșelăciune, evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, proxenetismul etc., se propune ca această metodă să fie introdusă printre semnele calificative ale acestor infracțiuni, iar componența de infracțiune să fie abrogată [24].

Dimpotrivă, potrivit opticii autorului V.Stati [25], mai rațional ar fi dacă consecința infracțională a componenței prevăzute la art.242 CP RM ar viza obținerea unui profit în proporții mari. Se relevă că o asemenea remanieră legislativă va asigura ca profitul obținut în proporții mari să se afle în legătură de cauzalitate nu doar cu acțiunea subiectului de a crea întreprinderea, dar și cu inacțiunea de neîndeplinire a obligațiilor care decurg din certificatul de înregistrare sau din actele de constituire.

Incontestabil, esența pseudoactivității de întreprinzător ține de anumite activități infracționale generatoare de venituri, precum: pornografie infantilă, trafic de ființe umane, proxenetism, dobândirea creditului prin înșelăciune, spălarea banilor etc. De aceea, accentul trebuie să fie pus pe profit, nu pe daune. Veridicitatea acestei alegații o desprindem și din prevederile art.1 al Legii Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845 din 03.01.1992, potrivit căroră antreprenoriatul este activitatea de fabricare a producției, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, desfășurată de cetățeni și de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [26]. De aceea, subscriem viziunii relevată *supra*, considerând-o cea mai eficientă soluție pentru îmbunătățirea cadrului incriminator în materie de pseudoactivitate de întreprinzător. Înlocuirea în dispoziția art.242 CP RM a sintagmei „dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari” cu locuțiunea „dacă aceasta s-a soldat cu obținerea unui profit în proporții mari” va înlătura impedimentul – lipsa legăturii de cauzalitate dintre faptă și consecință – în vederea tragerii la răspundere penală pentru crearea și desfășurarea activității formal legale a organizațiilor comerciale, destinate spre atingerea unor scopuri ilegale. Mai mult ca atât, implementarea modificării invocate va asigura unificarea la maximum a naturii urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor economice săvârșite în sfera activității de întreprinzător, condiție care *a priori* se impune pentru întreaga tehnică legislativă juridico-penală. Dacă legiuitorul a condiționat infracțiunea de practicare ilegală a activității de întreprinzător (art.241 CP RM) de obținerea unui profit în proporții mari, atunci ce l-a împiedicat să consacre în dispoziția art.242 CP RM aceeași consecință infracțională? Nu avem nici o altă explicație, decât aceea că modelul incriminator al art.242 CP RM este de inspirație rusă, și anume: art.173 din Codul penal al Federației Ruse în redacția din 1996 – „Activitatea de întreprinzător fictivă” [27], actualmente abrogat.

Tot în contextul remanierii legislative a urmărilor prejudiciabile ale pseudoactivității de întreprinzător, se face simțită nevoia de a diferenția răspunderea penală în raport cu quantumul consecințelor. Nu putem să nu remarcăm că quantumul urmării prejudiciabile influențează gradul de pericol social al faptei. Ghidându-ne de această realitate, dar și de rolul de prevenire al legii penale, propunem suplimentarea art.242 CP RM cu alin.(2), care va avea următorul conținut: „Aceași faptă soldată cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari”.

Referințe:

1. Codul contravențional: Legea Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6. În vigoare din 31 mai 2009.
2. Brînză S., Stati V. Drept penal: Partea Specială. Vol.II. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.116.
3. Горелик А.С., Шишко И.В., Хлупина Г.Н. Преступления в сфере экономической деятельности и против интересов службы и коммерческих и иных организаций. - Красноярск: Изд-во Краснояр. гос. ун-та, 1998, с.36; Волженкин Б.В. Экономические преступления. - Санкт-Петербург, 1999, с.120.
4. Викулин А.Ю. Понятие ущерба в УК РФ: применительно к главе 22 // Государство и право, 1998, №4, с.99-101; Пинкевич Т.В. Уголовная ответственность за преступления в сфере экономической деятельности. - Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 1999, с.8; Завидов Б.Д., Гусев О.Б., Коротков А.П. Преступления в сфере экономики. Уголовно-правовой анализ и квалификация. - Москва: Экзамен, 2001, с.114; Рогозина И.Г. Особенности применения статьи 173 „Лжепредпринимательство” Уголовного кодекса Российской Федерации // Право и безопасность, 2003, №3-4 // http://dpr.ru/pravo/pravo_6_18.htm
5. Гаухман Л.Д. Соотношение крупного размера и крупного ущерба по УК РФ // Законность, 2001, №1, с.34.
6. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.154.
7. Codul civil: Legea Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86/661. În vigoare din 12 iunie 2003.
8. Bloșenco A. Răspunderea civilă delictuală. - Chișinău: ARC, 2002, p.55.
9. Timofei S. Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței (art.246 și art.2461 CP RM): Material metodico-științific. - Chișinău: CEP USM, 2011, p.188.
10. *A se vedea:* Golder, Silver și alții contra Regatului Unit și Sunday Times (CEDH, 25 martie 1983); Malone contra Regatului Unit (CEDH, 2 august 1984); E.K. contra Turciei (CEDH, 7 februarie 2002) // <http://www.hudoc.echr.coe.int>
11. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.184-187. (30 noiembrie)
12. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.103-105. (18 iulie)
13. Жовнир С.А. Уголовная ответственность за лжепредпринимательство: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2002, с.176; Стати В.А. Пути совершенствования уголовного законодательства Республики Молдова, обеспечивающего охрану экономических интересов // Научные труды Российской Академии юридических наук. Выпуск 8. Том 3. - Москва: Юрист, 2008, с.436.
14. Жовнир С.А. *Op. cit.*, p.176; Лопашенко Н.А. Преступления в сфере экономики: авторский комментарий к уголовному закону. - Москва: Волтерс Клувер, 2007, с.269; etc.
15. Sîrbu N. Oportunitatea menținerii răspunderii penale pentru fapta de pseudoactivitate de întreprinzător în legea penală a Republicii Moldova // Rezumatele comunicărilor Conferinței științifice cu participare internațională „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, consacrată aniversării a 65-a de la fondarea USM (Chișinău, 21-22 septembrie 2011). Științe Sociale. Vol.I. - Chișinău: CEP USM, 2011, с.281-284.
16. Mutu M. Pseudoactivitatea de întreprinzător în legislația penală a Republicii Moldova // Analele Științifice ale USM. Seria „Științe Socioumanistice”. Vol. I. - Chișinău: CEP USM, 2004, с.292-293.
17. Бойцов А.И. Преступления против собственности. - Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002, с.383.
18. Пащинцева У.В. Об оптимизации уголовно-правовых норм об ответственности за лжепредпринимательство и незаконное получение кредита // Безопасность бизнеса, 2008, №2, с.45.
19. Cioclei V. Mobilul în conduita criminală: Studii juridice. - București: ALL Beck, 1999, p.278.
20. <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/text12/page7.htm>
21. Статья 150-1 введена Законом от 15 июня 1993 г. // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь, 1993, №22, ст.278; в редакции Закона от 1 марта 1994 г. // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь, 1994 г., №12, ст.176.
22. Уголовный кодекс Республики Беларусь: Законодательство зарубежных стран / Под ред. Б.В. Волженкина, А.В. Баркова. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
23. Жовнир С.А. Уголовная ответственность за лжепредпринимательство: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2002, с.19.
24. *Ibidem*, p.20.
25. Стати В.А. *Op. cit.*, p.437.
26. Monitorul Parlamentului, 1994, nr.33. (28 februarie)
27. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 // Собрание Законодательства Российской Федерации, 1996, № 25.

Prezentat la 14.05.2012